

СЛОВО ЛАПОВУ

Лист за библиотекарство, књижевност, културу и завичајност,
година IV, број 15, јун 2024.

САДРЖАЈ

ТЕМА БРОЈА

Како сместити камилу у иглене уши – 1. и 2. страна

ДНЕВНИК ЈЕДНОГ БИБЛИОТЕКАРА

Уметност као универзални лек – 3. страна

Српски глумци кроз протекли век – 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 и 11. страна

НА КОРЗОУ КРОЗ ВЕКОВЕ

Суперхерој – 12. страна

Реч читаоца – 13. страна

КУЛТУРНА ДЕШАВАЊА

Дан Центра за културу – 14. страна

ОБРАЗОВАЊЕ

Да се не заборави – 15. страна

Мере додатне образовне подршке – 15. и 16. страна

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

Обука у области јавних набавки – 17. страна

Програм енергетске санације кућа и станова – 17. страна

КУЛТУРА СЕЋАЊА

Загрљај на кућном прагу 18. и 19. страна

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ДАТУМА

Почаст палим борцима – 20. страна

Ослобођење Лапова у Другом светском рату – 20, 21. и 22. страна

ЗНАМЕНИТИ ЛАПОВЦИ

Иницијатива за подизање споменика

патријарху Димитрију – 23. и 24. страна

Данијела Вулићевић

КАКО СМЕСТИТИ КАМИЛУ У ИГЛЕНЕ УШИ

Први део

ТЕМА БРОЈА

Јавна библиотека, као локална капија знања, пружа основне услове за учење током читавог живота, самостално доношење одлука, и културни напредак појединаца и друштвених група.

IFLA/UNESCO

Манифест за јавне библиотеке, 1994.

Општинска библиотека „Слово“ у Лапову као самостална установа обавља своју делатност од 1995. године. Бројне су услуге које пружа. Мештани ове лепе варошице у Шумадији, али и становници околних градова и села, у лаповачкој библиотеци могу позајмити књиге из различитих области науке, књижевна дела, публицистичке наслове и забавну литературу из Фонда за децу и младе и Фонда за одрасле. У читаоници ове установе могу да користе публикације из Завичајног и Референсног фонда, публикације које су због својих специфичности у опреми, финансијској вредности или раритету, ограничене на коришћење само у просторијама библиотеке, као и новине и часописе из Фонда серијских публикација. Малишанима су доступне и играчке са којима могу да се играју у Дечјем кутку.

Лаповачки дипломирани библиотекари својим корисницима пружају информације о целокупног фонда библиотеке, као и информације из свих доступних области, уз императив да се у наступајућем периоду појача набавка која би нам омогућила да постанемо „електронска капија“ у свет информација. У библиотеци се врши обука за коришћење

интернета, COBISS базе, као и за основни рад за рачунаром. У читаоници ученици основне и средње школе могу да раде своје школске задатке самостално или у тиму, да се друже, разговарају, па чак и плешу.

Културно-просветни програми у овој библиотеци су разнолики. Поред представљања књига и књижевних сусрета са афирмисаним писцима за децу и одрасле и завичајним ауторима (карактеристични су циклуси програма везани за неколицину издавачких кућа са којима је остварена значајна сарадња, као и програми „Завичајни писци за вас“ и „Библиотекари у пољу 700“), организују се предавања, изложбе везане за библиотечку грађу, завичајну или историјску тематику, колективне посете, окупљања чланова књижевног клуба, видео-презентације и филмске пројекције у сарадњи са локалном самоуправом, просветним установама и установама културе.

Заштитни знак библиотеке у Лапову су радионице за децу и младе које се организују у оквиру традиционалних манифестација „Зимовање у библиотеци“, „Летовање у библиотеци“, али и током пролећа и јесени у зависности од интересовања малишана и младих и значајних датума које би требало обележити. Подржају су разнолике, од читалачких клубова, креативних и говорно-језичких радионица до спортских радионица и играоница.

Хуманитарни рад библиотека организује кроз акцију „Чеп за хендикеп“ и учешће у свим локалним хуманитарним активностима.

У оквиру издавачке делатности која се углавном базира на делима завичајних писаца или је резултат реализације пројеката, ова установа културе чува од

заборава локалну историју, уметничка дела и радове талентоване деце и младих.

На почетку сваке године библиотека награђује књигама најактивније кориснике у свим категоријама, као и најактивнију породицу корисника, најактивнији колектив, најактивније посетиоце културних програма и радионичаре.

Због свега наведеног, лаповачка библиотека је успела да у 29. години постојања достигне максимум у броју чланова. Од 6582 становника колико је Лапово имало по попису у 2022. години, очекивано би било да установа има до 700 корисника, али захваљујући мудрости библиотекара и разумевању оснивача, Скупштине општине Лапово, чланство у библиотеци је већ другу годину бесплатно. Добро спроведеном набавном политиком и бесплатним чланством, установа је привукла кориснике из других општина, чак и библиотекаре. Општинска библиотека „Слово“ у тренутку стварања овог текста има 1065 корисника, а на крају 2023. године 993 од којих је 531 лице обновило чланство.

У табеларном приказу наведен је број корисника у претходних пет година, у периоду од 2019. до 2023. године, у категоријама: деца предшколског узраста, основношколци, средњошколци, студенти, запослени, незапослени, пензионери и библиотекари.

Евидентан је велики скок у броју корисника који похађају основну школу, незапослених и запослених корисника, у првом и другом случају више од 100 посто, у трећем скоро толико. Највећа експанзија у чланству јавила се код средњо-

школаца (скоро петоструко повећање) и студената (троструко). Нисмо задовољни бројем корисника који похађају вртић јер смо их пре 2019. имали знатно више, али због заштите података о деци није изводљиво уписивање у току колективних посета, па су малишани упућени на родитеље који имају пуно времена или су незаинтересовани и несвесни значаја дејег дружења са књигом од малих ногу, па нису у могућности да доведу децу на упис у библиотеку.

А требало би у свакој установи културе и у свакој просветној установи истаћи одломак из приче Бранка Ђопића који гласи: „Ко зна да чита, тај може да разговара са свим паметним људима на свијету, па чак и са онима који су живјели прије неколико хиљада година.“

У наредном броју, осврнућу се на број посета и број позајмљених књига, као и на њихову УДК структуру. Сигурна сам да ће вам онда бити јасније зашто сам одабрала да у наслову преокренем чувену изреку. Јер у библиотечко-информационој делатности значајно је остварење у области образовања, информисања, личног развитака и разоноде резервисане за слободно време сваког од нас.

Библиотеке и библиотекари су ту да сваком члан друштвене заједнице омогуће приступ свеколиком знању презентованом кроз различите библиотечке јединице или развезаном по виртуелном свету. А колико год се трудили и радили на личној едукацији, остаје непредвидиво шта ће библиотечки статистички извештаји показати.

ТАБЕЛА УПИСА КОРИСНИКА ПО ГРУПАМА

година	деца	О Ш	С Ш	студенти	радници	пензионери	незапослени	библиотекари	укупно
2019	17	90	11	11	66	42	20	3	257
2020	16	82	23	12	61	23	33	8	258
2021	16	76	10	12	59	16	25	3	217
2022	26	70	15	5	45	19	31	3	214
2023	25	205	49	34	125	38	52	3	531

Данијела Вулићевић

УМЕТНОСТ КАО УНИВЕРЗАЛНИ ЛЕК

ДНЕВНИК ЈЕДНОГ БИБЛИОТЕКАРА

Прича о добрим филмовима и књигама је исцрпљена новим механизмом који технолошка или информатичка револуција успоставља. Имуни систем човека у умјетности је једина достојна одбрана у сваком погледу.

Емир Кустурица

Циљ уметности је да припреми човека за смрт, да преоре и избразда његову душу учинивши га способним за кретање ка добру. Унутар те ауре која уједињује ремек-дело и публику, најбоље стране наших душа излазе на видело и ми чезнемо да се оне ослободе.“

Андреј Тарковски

У ери модерних биоскопа у којима свака пројекција пружа потпуни комфор, феноменалан звук и слику о којој смо док смо гледали филмове Чарлија Чаплина могли само да сањамо, а ако смо набавили кокице и непоновљив укус, због потпуне супституције старих правих вредности урбаношћу, површношћу и недостатком емпатије, не можемо, а да се не запитамо; колико разумемо филмску уметност и да ли смо у стању да успоставимо дубљи однос са њом, уневши и емоције у комплетан доживљај.

Пред библиотекарама, али и пред родитељима и просветним радницима је тежак задатак који подразумева свакодневно распиривање ватри радозналости и воље за трагањем, потрагом за тајном уметности. Панданом тајне живљења.

У нади да ће књиге са полица на којима су смештене публикације о уметности, о историји филма, биографијама страних и домаћих филмских уметника, постати значајни део библиотечке статистике, а не статистичка грешка, завиримо у свет српског филма XX века.

Фото: Анђела Станојевић

Стеван Стефановић

СРПСКИ ГЛУМЦИ КРОЗ ПРОТЕКЛИ ВЕК

Прва филмска пројекција одржана је у Паризу 1895. године, 28. децембра (запамтио сам датум, јер је мој син рођен на исти датум 115 година касније).

Само шест месеци након премијере у Паризу, у кафани Код златног крста, уследила је и београдска премијера.

Први стални биоскоп у Београду почиње да ради 1909. године, а 1911. Чича Илија Стојановић снима први српски филм **Живот и дело бесмртног Војда Карађорђа**.

Тако, српска кинематографија траје већ 113 година.

За читав један век од 1911. до 2011. у Србији и Југославији снимљени су филмови који су освајали свет. Три наша филма се налазе у збирци стотину најбољих светских филмова, **Отац на службеном путу** и **Подземље** су освојили Златну палму у Кану, најзначајнију награду у свету филма, наши филмови били су номиновани и освајали су награде на филмском фестивалу у Берлину, као и у Венецији, иако говоримо језиком који мало људи на свету говори и разуме.

У „фабрици снова“ направљена су дела која су имала за циљ да холивудски мит

представе свету као нешто шарено и примамљиво, попут шећерне вуне, да своје евроатланско виђење света представе као врхунац цивилизације, културе и демократије, те је данас, један део Срба, уместо косовског мита преузео холивудски мит...

Међутим, у Холивуду су снимљени и **Кум**, **Разјарени бик**, **Таксиста**, **Грађанин Кејн**, **Спасавање редова Рајана**, **Шиндлерова листа**, **Казабланка**, **Бен Хур...** и из поштовања према генијалним људима који су радили ове филмове поменућу наша остварења која су се нашла у најужој номинацији за Оскара за најбољи страни филм (ван енглеског говорног подручја):

Филм из 1958, **Цеста дуга годину дана** ушао је у пет номинованих, као и филм **Девети круг** из наредне 1960. године, затим филм **Три Александра Петровића** 1966, као и **Скупљачи перја** 1967. истог редитеља, **Битка на Неретви** из 1969. Вељка Булајића, **Отац на службеном путу**, Емира Кустурице из 1985. За корак испод номинације, остали су **Дом за вешање**, из 1989. Емира Кустурице, Кански победник **Подземље**, истог редитеља по сценарију Душана Ковачевића из 1995, **Три летња дана** Мирјане Вукмановић из 1997. који је добио тринаест награда на европским фестивалима, **Лавиринт**, филм Мирослава Лекића из 2002, **Професионалац** Душана Ковачевића из 2003, **Клопка** Срдана Голубовића из 2007, и **Дара из Јасеновца** 2020. године, Предрага Антонијевића.

Написао сам не тако давно причу о песмама из деведесетих. О мом одрастању у време ратова за југословенско наслеђе, у времену санкција, хиперинфлације... о касетама и дисковима које смо куповали на улици, очекању албума.

Неколико дана након мог текста, изашао је још један, полемички текст, другачији од мог, који наводи другачије ауторе и има потпуно различито виђење музике, и све би било у реду, да господин аутор, кога овде нећу помињати, већ у првом пасусу не помиње мене, именом,

презименом и занимањем. Да није било тога, текст би био само једно од другачијих мишљења, а грешком уредништва, које је сензационализам ставило изнад цивилизацијског достигнућа интелектуалног полемисања, текст који је вероватно замишљен као реплика на мој текст претворио се у лични антагонизам и непотребно „прозивање“ и позив на полемику.

Нисам ни очекивао да ће сви разумети моју причу, напротив, да желим да ме људи разумеју, вероватно никад и не бих писао овако како пишем.

Да ли ће и овај мој текст изазвати другачија мишљења? Хоће. Наравно, јер ја говорим о свом личном, доживљају уметности, филма и глумаца у овом случају, о посебном, а не о општем уметничком сензибилитету. Хоће ли тако један обичан текст о необичним глумцима изазвати низ других, полемичких текстова, остаје да видимо.

Данас ћу, дакле говорити о десетак глумаца који су, по мом мишљењу, обележили првих стотину година српског филма:

На десетом месту моје листе налази се Дечко који обећава - **Александар Берчек**. Берчек је једини жив глумац на овој листи, и хвала Богу још увек нисмо видели све од њега. У ствари, Берчек је и једини живи глумац из аутобуса, који из непознатог места у Србији креће „за Београд фирмом Крстић“ у једном од најбољих српских филмова свих времена, ремек делу Шијана и Душка Ковачевића **Ко то тамо пева**.

Богдан Диклић због обавеза одбија улогу возача Мишка и као прва замена, аутобус вози Берчек...

Када бисмо рекли да је Берчек највећи српски и југословенски живи глумац не бисмо погрешили. Аргумент за овакву тврдњу је његова филмографија, која постоји од 1971 године, до данас и још увек траје, преко педесет година.

Берчек је осим Мишка и Дечка који обећава, био и Ушке у **Грлом у јагоде**, Чиби у **Отписанима**, Милош Обреновић у **Вуку Караџићу** и ТВ драми

Смрт Карађорђа, Попај у Балкан експресу, али и Паја Пандуровић у Павићевој серији **Породично благо** и Горчило у **Стижу долари**. Последњих година глумио је у **Чизмашима**, **Јужном ветру** у филму **Кључ** из 2022. и у још једном Павићевом ремек делу, серији **Јунаци нашег доба**. Игра у филмовима, тв драмама и серијама: **Мистер долар**, **Дервиш и смрт**, **Специјално васпитање**, **Национална класа**, **Мајстори**, **мајстори**, **Приче из мајсторске радионице**, **Игмански марш**, **Заборављени**, **Сабирни центар**, **Свето место**, **Брод плови за Шангај**, **Глава шећера**, **Вита јела**, **зелен бор**, **Крај династије Обреновић**, **Зла жена**, **Лајање на звезде**, **Санта Марија дела Салуте**, **Нож**, **Буре барута**, он је **Коста Вујић** у римејку **Шешира професора Косте Вујића...**

Издвојио бих анегдоту са снимања ТВ драме **Смрт Карађорђа**, Ђорђа Кадиевића, рађеној 1983. по сценарију Данка Поповића. Ова драма је 2008. ушла у избор десет најбољих југословенских ТВ драма. У сцени где се Милош Обреновић сусреће са главом свог мртвог, убијеног кума, по сценарију, Милош Обреновић је требало само да стоји скрушено пред главом и да се покаже кајање, Берчек је потпуно импровизовао, попут Марлона Бранда у филму **Кум**, повукао се неколико корака уназад, почео да плаче и клеко на колена. Ова импровизација остала је снимљена и драма са том сценом долази до нас.

На осмом и деветом месту се налазе **Мија и Чкаља**.

Нисам желео да их раздвајам.

Не само што су заједно, буквално у пару обележили једну еру телевизијске продукције у Југославији, већ и због тога што су се њихова имена и изговарала тако у пару, попут Микија Јевремовића и Ђорђа Марјановића, попут Моше и Тиркета, и јер су широм Југославије људи говорили о томе ко је био бољи, Мија или Чкаља. Чак је и на комеморацији поводом смрти Мије Алексића, Чкаља рекао: *Били смо Мија и Чкаља, а сад Мије више нема.*

А били су маестрални, обојица.

Миодраг Петровић Чкаља био је српски Џери Луис.

Мија Алексић био је равногорац, и потпут Љубише Бачића, Рајка Митића или Боре Станковића, био је тако добар у томе што је радио, да су га нове, послератне власти оставиле уживоту.

Мија Алексић је играо у укупно 287 филмова, краткометражних и дугометражних, серија и ТВ драма, једноставно је немогуће побројати све, те ћемо помнути само оне најупечатљивије. Почевши у филму **Општинско дете** 1953. у коме игра адвоката Фићу до филма **Танго Арентино** из 1992. За четрдесет година на филму и телевизији Мија је глумио у **Сервисној станици**, **Госпођи министарки**, у филму: **Боксери иду у рај**, **Др**, **Скупљачи перја**, **Народни посланик**, **Биће скоро пропаст света**, **Рад на одређено време**, **Ужичка република**, **Маратонци трче почасни круг**, **Човек са четири ноге**, **Варљиво лето 68**. Играо је епизодне улоге у **Повратку отписаних**, **Тесној кожи**, **Бољем животу**, **Докторки на селу**, **Балкан експресу**.

Са Чкаљом се појављивао у бројним новогодишњим програмима, у емитацијама **Образ уз образ**, **Децо певајте са нама**, **Вече са звездама...**

Миодраг Петровић Чкаља био је само годину дана млађи од Мије Алексића и имао је готово стотину наступа у филмовима, серијама и ТВ драмама. Први наступ имао је у филму **Језеро**, Радивоја Лоле Ђукића 1950, а последњи у краткој ТВ комедији коју је режирао Чедомир Петровић адаптирајући Нушића: **Мили и слатки мој Ђокице** 2000. године.

Дакле, Чкаља је био прва звезда југословенске комедије равно педесет година.

1960. одиграо је комерцијалног директора у југословенском филму **Љубав и мода**, који као да је изашао из Бродвеја, представља потпуни мејнстрим тадашње продукције и филма уопште, тада његова популарност расте, шездесетих снима: **Аутобиографију**, **Сервисну станицу**, **На слово на слово**, **Орлови рано лете**,

Златну праћку, Вишњу на Ташмајдану, Покојника, Бог је умро узалуд, седамдесетих: Љубав на сеоски начин и Камионџије, осамдесетих: Врућ ветар, Бољи живот, Др, Камионџије поново возе...

Чкаља је био ванвременски комичар и људи су га тако и видели и разумевали, као комичара. Када би шетао Кнез Михајловом, грађани би му прилазили и говорили му: Чкаља, кажи нешто смешно.

За седмо место, ове моје скромне листе предлажем југословенског филмског глумца, јединог човека који може да понесе овај епитет у правом смислу речи, барда нашег глумишта - **Радета Марковића**.

Прича о српским и југословенским глумцима је у ствари прича о српским и југословенским филмовима, отуд се на овој листи налази и Раде Марковић.

Раде дебитује на филму 1948, буквално одмах после рата у остварењу Војислава Нановића **Бесмртна младост**. Исте године појављује се и у филму **Софка**. 2005. године глуми професора у филму **Ми нисмо анђели 2**. Глумио је и у италијанским, руским и бугарским филмовима, а био је и професор на Академији позоришне уметности у Новом Саду.

Још у педесетим годинама глуми у филмовима **Далеко је сунце**, **Сумњиво лице**, **Лажни цар**, **Николетина Бурсаћ**, готово и да нема редитеља са којим није сарађивао у макар два филма, до краја своје каријере одиграо је у деведесет филмских остварења, најразличитијих жанрова, Раде је био и Дража Михајловић у **Клопки за ђенерала**, вампир у **Пуном месецу над Београдом**, био је и Шћепан Мали и Доситеј Обрадовић, у серији **Јастук гроба мог**, Николетина Бурсаћ и Сеад Капетановић у једном од најбољих акционих филмова југословенске кинематографије, филму **Валтер брани Сарајево**.

Важне роле одиграо је и у филмовима свог сина, једног од најбољих српских редитеља Горана Марковића: глумио је професора у **Сабирном центру**, Ши-

љиног оца, чика Мому Лазаревића у **Националној класи**, Милоја у филму **Мајстори**, мајстори, Судију у **Специјалном васпитању**, управника у филму **Вариола вера**, Зорановог деду у **Тито и ја**.

Још, важно ми је да истакнем и епизодну улогу у **Причама из мајсторске радионице**, **Хасанагиници**, **Диверзантима**, **Петријином венцу**, **Дечку који обећава**, **Како сам систематски уништен од стране идиота**, **Сеобама**, **Убиству с предумишљајем**, у **Сутјесци**, серијама **Димитрије Туцовић**, **Грлом у јагоде**, **Повратак отписаних**, **Метла без дршке...**

Поменуо сам већ филм који би данас био бродвејски блокбастер, филм **Љубав и мода**, зато изнад Мије, Чкаље и Радета Марковића стављам човека који је био српски Синатра и који је отпевао насловну песму *Девојко мала*. За шесто место ове моје скромне листе предлажем Рођу из **Позоришта у кући**, **Властимира Ђузу Стојиљковића**.

Ђуза је Леонардо, пре свега, али и Рафаело, Рокстеди, зека у **Лаку ноћ децо**, Бенџамин Френклин у предивном цртаном филму у коме Амос, миш на ободу Френклиновог шешира у ствари шапуће све генијалне проналаске славном научнику. Ђуза је Патак Дача, Пепеле Твори и наравно Оптимус Прајм.

Своју прву филмску ролу Ђуза игра 1957 у филму **Туђа земља**, и одмах за тим Шацу, у првој екранизацији **Поп Ђире и Поп Спире**, Соје Јовановић. 1960. је отпевао *Девојко мала*, и појавио се у **Сервисној станици** и затим, током дванаест година игра у равно педесет и четири филма, ТВ драма и серија, док не постаје Рођа у **Позоришту у кући**, по чему ће га памтити генерација мојих баба и деда, који су га тако и звали. Моја генерација запамтила га је поред незаборавних гласова које је позајмљивао цртаним ликовима које смо гледали у седам и петнаест, као конте Марија Марка дел Тинторета у **Срећним људима**.

Пре последње улоге Старог Станоја у филму и серији **Минтевидео**, видимо

се, играо је и у филму **Заборављени**, појавио се у епизоди серије **Отворена врата**, играо у ТВ адаптацији **Лаже и паралаже** и ТВ драми **Очеви и деца**, глумио је у серијама **Наша мала редакција**, **Стижу долари**, **Бела лађа** и **Оно као љубав...**

На половини ове листе предлажем оног кога су многи видели на првом месту, **Данила Бату Стојковића**, који је одиграо преко 180 филмских улога, и који је уз Бату Живојиновића и Љубишу Самарџића, човек са највише главних улога у југословенској кинематографији..

Био је мајстор, перфекциониста. Увек најбољи на позоришној сцени.

Када би се десило да неко други од колега глумаца одигра на сету боље од њега, намерно би грешио да би сцена била снимљена опет.

У **Маратонцима**, даска којом Павле Вујисић треба да га удари, била је засечена, тако да одмах пукне при најмањем ударцу, међутим Паја је окренуо даску тако да засечен део држи у руци и стварно изломио здрав део даске о леђа Бате Стојковића.

Када га је Душко Ковачевић питао зашто је то урадио, Павле Вујисић је одговорио да он двадесет година чека на то да може да без последица удари Бату Стојковића.

Да није глумио ни у једном филму, да је био само Илија Чворовић у филму **Балкански шпијун**, за мене би било довољно да га ставим на ову листу и на ово место.

Ма чак и да није снимлио тај филм, већ само последњи део филма у коме испитује под црвеним светлом свог подставара Јаковљевића, којег глуми Бора Тодоровић, мени би било довољно да га ставим на ову листу.

Такође, за мене је **Балкански шпијун** уз **Подземље**, најбољи југословенски филм.

Јако је тешко од 180 филмова издвојити најважније: 1960. игра у филму **Два погледа кроз кључаоницу**, 1967. са Мијом Алексићем у **Боксери иду у рај**, игра у филмовима: **Дервиш и смрт**,

Мајстор и Маргарита, **Развојни пут Боре Шнајдера**, **Национална класа**, **Лаф у срцу**, **Пас који је волео возове**, у **Дипломцима** он је Душан Бубулеја, он је Дамјан у серији **Салаш у Малом Риту**, Банетов отац у **Грлом у јагоде**, Прлетов отац у **Повратку отписаних**, геј фоторепортер у филму **Човек са четири ноге**, Баби Папушка у **Како сам систематски уништен од стране идиота**, Петров отац, окружни судија у **Варљивом лету**, Јован у Пекићевом **Времену чуда**, Добривоје у **Последњем кругу у Монци**, председнику **Црном бомбардеру**, деда у **Подземљу**. Кустурица и Душко Ковачевић му дају симболичну улогу, Бата Стојковић је у **Подземљу** деда који враћа сат, за четвртину, за петнаест минута, те је и двадесет година украо целих пет година. Бата Стојковић је Василије у **Урнебесној трагедији**, сајција у **Балканским правилима**, Аврам Јакшић у серији **Горе доле**.

Најбоље улоге одиграо је у позоришној представи **Професионалац** Душана Ковачевића, у драми **Ђенерал Милан Недић**, у Шијановим **Ко то тамо пева** и **Маратонци трче почасни круг...**

На четврто место ове листе поставио сам **Бору Тодоровића**.

Бора потиче из уметничке породице, брат је једне од највећих југословенских глумица Мире Ступице, а отац Срђана Жике Тодоровића.

Бора Тодоровић је остварио преко 130 филмских улога, појавио се у филму Бојана Ступице **У мрежи** 1957, а своју последњу улогу одиграо је у филму Срђана Драгојевића по сценарију Душка Ковачевића - **Свети Георгије убива аждаху**.

Бора је играо у филму **Мали човек** из 1957, током шездесетих глуми у тридесет филмова и ТВ драма, током седамдесетих у још четрдесет и пет, од којих морам да истакнем: **Дипломце**, **Развојни пут Боре Шнајдера**, **Сироти мали хрчки**, **Позориште у кући**, **Чувар плаже у зимском периоду**, игра Гојка Марића у представи **Рањени орао**, Перу у **Госпођи министарки**, те **Жику** у **Националној класи**.

Ипак свој глумачки зенит достиже као зрео глумац, осамдесетих. Тада је играо Боба у **Врућем ветру**, уз Љубишу Самарџића, појављује се као епизодиста који држи говор на сахрани учитеља у култном **Ко то тамо пева**, Ђенку у **Маратонцима...** Бору Шнајдера у филму **Развојни пут Боре Шнајдера**, главну улогу у **Балкан експресу** уз Гагу Николића (култна сцена када одговара да ли је музичар или није), глуми Наума у драми **Карађорђева смрт**, и Гилета у **Сивом дому**, доминира као Ахмед у **Дому за вешање**, што многи сматрају његовом највећом улогом.

Ипак, за мене две најважније, улоге живота, одиграо је захваљујући Бати Стојковићу. Прва је улога подстанара Петра Марка Јаковљевића у филму **Балкански шпијун**, о којој сам већ говорио. Друга је улога Луке Лабана у филму **Професионалац**. Ову позоришну представу по драми Душана Ковачевића годинама су у позоришту играли Богдан Диклић и Бата Стојковић. Бора је говорио да је пристао да игра у филму **Професионалац** само због Бате Стојковића, као својеврсни омаж великом глумцу. У потпуно другој причи поново имамо два човека који кроз личне породичне драме проживљавају политичке потресе који им уништавају породице и њих саме, само што за разлику од **Балканског шпијуна** у **Професионалцу** је Бора Тодоровић старији. Улогу директора преузима Лечић, тадашњи министар културе, који у време свог министровања одиграва своје две најбоље улоге у **Лавиринту** и **Професионалцу**.

Прва три места распоредите сами, било ко од глумаца које сам ставио на прво, друго или треће место се може изротирати са другом двојицом, реч је само о мом посебном, као што сам већ написао, уметничком сензибилитету.

Једноставно, распоредио сам их по снази емоције коју су у мени изазвали и пренели ми.

За треће место моје листе филмских глумаца предлажем **Зорана Радмиловића**.

Радован III, али и **Краљ Иби** су најбоље представе одигране у Атељеу 212, а вероватно и најбоље представе одигране икад у Србији. Иначе, Атеље 212 је добио име по апартману број 212 у хотелу Клериџис у Лондону у којој је рођен принц престолонаследник Александар Карађорђевић и која је само за тај дан од стране британске владе проглашена територијом Краљевине Југославије да би се принц родио у својој земљи.

Радован је одигран 299 пута. Јубиларна 250. представа је снимљена и једина нама данас доступна, а по речима Мире Бањац, та конкретна представа није била међу бољима.

Зоран Радмиловић је једноставно бриљирао, био је мајстор импровизације. Готово половина текста представе какву је познајемо била је импровизација Зорана Радмиловића. Умео је да направи импровизацију и да се после пар реченица врати на првобитни текст.

Последњу, 299. представу играо је видно болестан, те је одмах после представе одвезен у болницу.

У неколико наврата било је покушаја да се ова представа врати на репертоар, међутим ти покушаји нису доживели успех. У првом наврату Радована је глумио Воја Брајовић, у другом Бранимир Брстина.

Пошто је у овом тексту углавном реч о филмовима, поменућемо најзначајнија филмска и телевизијска остварења највећег југословенског позоришног глумца, а било их је равно 154.

Зоран Радмиловић је глумио у филму **Марш на Дрину**, одиграо је сличну ролу у филму **Мајстори, мајстори**, Горана Марковића, главну улогу у **Причама из мајсторске радионице** Здравка Шотре, у којима глуми мајстора Животу, капетана Мишу у **Више од игре**, игра Илију Гарашанина у серији **Светозар Марковић**, Билија Питона у **Маратонцима...** Карађоза у **Проклетој авлији**, доктора у **Шећерној водици**, и мог омиљеног домаћина у серији за децу **Приче из Непричаве**.

Замислите да данас дечију емисију снимају два наша најпопуларнија глумца

тренутно, нпр. Милош Биковић и Слобода Мићаловић, као што су тада приче из Непричаве причали Зоран Радмиловић и Милена Дравић.

За друго место моје листе предлагем барда југословенске кинематографије, **Драгана Николића**.

На филму дебитује 1964. у **Правом стању ствари**, и затим игра у још преко 160 остварења. Славу широм Југославије му доноси улога Џимија Барке, у црноталасном остварењу **Кад будем мртав и бео**. Током шездесетих је незаменљив и глуми у двадесет филмова.

Седамдесете обележавају **Отписани**, који као **Љубав и мода** у своје време, представљају врхунац светске, не само југословенске продукције свог времена. Осим продукције, отписани имају одличан сценарио, одличну режију, најбољу могућу поделу улога у том тренутку, чак и ванвременску музику...

Гледаоци су се поистовећивали са Прлетом и Тихим, Стеву Жигона који је глумио мајора Кригера су људи пљували на улици.

Драган Николић се појављује и у **Позоришту у кући**, као Спасоје, у **Девојачком мосту** као Прокопије, у забавном програму **Образ уз образ**, где игра уз своју супругу, Милену Дравић, једну од највећих југословенских филмских хероина. Он је Муселим у ТВ филму **Дервиш и смрт**, глуми у филму **Љубавни живот Будимира Трајковића**, **Живот је леп**, он је Пера у **Госпођи министарки**, Павле Исаковић у **Сеобама**, Ђорђе Пашалић у **Бољем животу**, Душков тата у **Метли без дршке**, Алдо у филму **Три карте за Холивуд**, Ганетов отац у филму **Тито и ја**, редитељ у **Кустуричином Андерграунду**, Милан у **Урнебесној трагедији**, Света у филму **Буре барута**, макроу **Белом оделу**, Лазара Ристовског, Лабуд у **Породичном благу**, Хаџи Замфир у **Зони**, Рале у **Трећем рајху**, Главоња у **Пљачки трећег рајха**, мафијашки бос у **Потери за срећком**, полити-

чар у филму **Четврти човек**, Мутави у серији **Вратиће се роде**, Угљеша у **Рањеном орлу**, Милан Јагодић у серији **Сва та равница**, и на крају, Жил Рима у филму **Монтевидео, видимо се...**

Своје најбоље улоге, осим Прлета, остварује као певач у филму **Ко то тамо пева**, као Флојд у **Националној класи**, Попај у **Балкан експресу**, као учитељ у филму **Идемо даље**, Урке у **Последњем кругу** у **Монци**, Јанко у **Сабирном центру**, поп у **Лавиринту** и као Жота и судија Велибор и најдуговечнијој српској серији **Село гори а баба се чешља**.

Сада ћемо направити кратку паузу, пре него што предложим прво место.

Исписаћу оно што се у енглеском говорном подрују зове: *honorably mention*, а што би у преводу на српски значило участ споменути. Реч је наравно, о оним глумцима који нису на листи, а било би их лепо поменути: пре свих мог омиљеног Гигу Моравца и Карађорђа. Марко Николић је често говорио да глумац треба да има три велике, праве животне улоге, а он је ето, одиграо две.

Вожда у серији **Вук Караџић** и ТВ драми **смрт Карађорђа**, али и много година касније у **Шејтановом ратнику**, и незаборавног Гигу у три сезоне серије **Бољи живот** и филму.

Још су на овој листи могли да се нађу и **Пепи Лаковић**, феноменални **Слободан Алигрудић**, **Драгомир Гидра Бојанић**, **Десимир Станојевић**, **Жика Миленковић**, **Бата Живојиновић** са 350 филмских улога, **пустолов Лане Гутковић**, који је осим на филму бриљирао и у позоришту, **Прежа Милинковић**, најпознатији југословенски епизодиста (батлер Софроније из **Срећних људи**), као и најталентованији српски глумац 21. века **Небојша Глоговац**, који нас је нажалост прерано напустио.

За прво место ове моје листе предлагем **Павла Вујисића**.

Павле Вујисић за друге глумце, његове савременике није било име човека, било

је то име институције.

Најбољи југословенски глумци су се чак и плашили да играју на филму поред њега. Воја Брајовић који је у фикцији био Тихи, партизански официр у серији и филму, у стварности на сету, био је потпуно подређен величинама какве су били Драган Николић и Павле Вујисић. Паја му се готово није ни обраћао током снимања, а Воја Брајовић је много година касније говорио да на концу није ни сигуран какво је мишљење имао Павле Вујисић о њему.

Холивудски глумац Раде Шербеџија, у филму у којем је играо заједно с Вујисићем (овде нећу именовати тај филм) требало је да одигра најзахтевнију сцену. Док је глумио, Павле Вујисић је стајао иза камере и гледао га строго, онако разрок, погледом који хипнотише. Након снимљене сцене окренуо се и отишао, не обративши се Шербеџији, тако да и Раде, попут Воје Брајовића до краја није сазнао шта да велики глумац мисли о њему.

Од колега, поштовао је само Гагу Николића и Слободана Алигрудича. Са Чкаљом је био у јако лошим односима, јер је Чкаљин начин глуме сматрао површним и извештаченим. Током снимања **Камионџија**, међусобно су разговарали само онда кад морају и то о техничким детаљима, у серији **Камионџије поново возе** нису разговарали уопште. Интересантно је да је реч о таквим професионалцима, да се то у серији уопште не примећује.

Павле Вујисић је површно изгледао као човек тежак за сарадњу, а у ствари био је само сурови професионалац. Сценарио за **Камионџије поново возе** прихватио је јер је његова жена Мирјана срећивала кућу на свом имању. Он је премерио плац, израчунао колико му новца треба за кућу и ограду и рекао продуцентима да хоће хонорар од 110000 динара. Највећи хонорар икад исплаћен глумцу у Југославији

до тог тренутка био је 12000, чак десет пута мањи. Продуценти су пронашли начин како да додатно зараде продајући видео-касете српској дијаспори. Али Павле Вујисић није захтевао само хонорар за себе, већ и 50000 динара за Чкаљу, четири пута више него икад пре.

Павле Вујисић се потписивао без Ј у презимену, говорећи да је сувишно и да га нервира, слику Јосипа Броза у кафани прекривао је ћебетом, а у тестаменту је изричито тражио да му на сахрани комунисти не држе говоре. Био је заљубљен у Саву, и сваки слободни тренутак проводио је на реци, од априла до октобра обавезно, чак је правио и поправљао речне бродове. Пријатељи су га виђали као каквог речног бога из старословенске митологије, окруженог даскама, бродским лаком, уљем, ексерима и тестерама. Поред њега су увек били његов пас и мала деца.

Сматрао је да су за срећу човеку потребни само неколико квадрата дашчане куће и комад реке.

Карл Малден га је сматрао највећим глумцем свих времена.

Орсон Велс је изјавио да је Павле Вујисић најбољи светски глумац.

У ствари, Паја је био највећи мајстор крупног кадра каквог југословенска кинематографија није имала. У **Камионџијама**, сцени када Паја Чутура са свог места пева, и прекида оркестар у кафини, потуче се, затим седне и у крупном плану видимо великог човека који плаче уз речи: „Па ја сам то предузеће подизао двадесет година...”, по мени, ово је најбоље одглумљена сцена у југословенској кинематографији.

У серији **Више од игре**, улога Гуливера који води биоскоп била је намењена Миодрагу Петровићу Чкаљи, за њега је и

писана. Међутим, Чкаља одбија да још једном глуми уз Павла Вујисића, тако да своју прилику користи Никола Симић, који је само чекао Чкаљино одустајање.

Павле Вујисић дебитује на филму као статиста у **Чудотворном мачу Воје Нановића** где игра витеза. Прву главну улогу игра у филму **Три корака у празно** из 1958. где глуми лађара Обрада. За ову улогу добио је **Златну арену** у Пули.

Током шездесетих глуми у филму **Капетан Леш**, директора у **Сервисној станици**, у **Звиждуку у осам**, Светог Петра у **Боксери иду у рај**, и шофера у **Бици на Неретви**.

Седамдесетих глуми Азазела у **Мајстору** и **Маргарити**, Косту Вујића у **Шеширу професора Косте Вујића**, отправника возова у филму **Валтер брани Сарајево**, има одличну епизоду ћалета у филму **Другарчине** и први пут постаје Павле Чутура, преко које постаје популаран широм Југославије. 1973 је први пут био и Јоца поштар у **Отписанима**. Павле Вујисић се појављује и у **Салашу у Малом Риту**, и у филмовима **Чувар плаже** у зимском периоду и **Пас који је волео возове**. 1977. Павле Вујисић је Лека Банкрот у серији **Више од игре**.

Осамдесете су обележили **Маратонци** и **Ко то тамо пева**, где Вујисић игра Милутина и Крстића, оца главног лика. У његовим омиљеним кратким, епизодним улогама најбоље је долазила до изражаја његова девиза „ја не глумим, ја се понашам“. Игра у филму **Мајстори, мајстори, Петријин венац, Војници, Лаф у срцу, Живот је леп**. Посебно бих волео да истакнем улогу попа Олује у филму **Поп Ђира и поп Спира** из 1982. године и професора психијатра из **Прича из мајсторске радионице**.

Прихватио је улогу у филму **Сјећаш ли се Доли Бел**, из разлога цитирам: „Зато што је Кустурица добар дечко.“ Једну од последњих филмских улога одиграо је у такође Кустуричином филму **Отац на службеном путу**, где игра деду дечака наратора Малика.

У чувеној сцени у којој га Мира Карановић купа, био је мамуран и мрзовољан, те је стварно гунђао, што је Кустурица снимео и искористио као прву опцију за филм.

Пошто ми је и овако предуг текст, а видите да сам пишући о глумцима у ствари испричао причу о српским и југословенским филмовима који су обележили двадесети век, желео бих да ову причу о филмовима и глумцима завршим податком из теста мента Павла Вујисића, у којем је тражио шест свештеника на опелу, али под условом да га испрате ћутке, односно да читаво опело певају у себи...

Ово је била прича о глумцима прошлог века, идемо дакле у две хиљадите...

Фото: Радмила Крстић

Слободан Симић

СУПЕРХЕРОЈ

НА КОРЗОУ КРОЗ ВЕКОВЕ

Ма нисам вам ја никакав суперхерој, господо новинари... обична, најобичнија жена, продавачица из Лапова, мајка двоје деце, ништа више... е, сад... тако је некако испало... да сам ја сама успела да савладам тог лопова и да спречим пљачку... али верујте, није ми то било ни на крај памети... ја сам се буквално паралисала кад је улетео тај маскирани са ножем у руци... он је викао да отворим касу, али нисам могла уопште да се померим... тек кад ми је ставио нож под грло, ја сам се покренула и отворила касу... верујте ми, господо новинари, све време сам се тресла... мало је фалило и да се онесвестим... стварно вам ја нисам по природи неки херој... од малих ногу се паралишем кад год се нешто опасно дешава... и почнем да дрхтим... е, сад... тај дечко је сам крив... није умео да ћути и ради свој посао... него је почео да прича и прича... прво је рекао да сам неспособна и да отворим касу... па је онда рекао да данас сваки дебил и неписмен може да се запосли у продавници... а ја сам, господо новинари, завршила Вишу пословну са просеком осам зарез пет и свакако нисам неписмена... а кад сам мерила IQ на систематском, била ми је интелиганција мало изнад просека.. тако да имам и доказ да нисам никакав дебил... али тај мали није умео да се на време заустави... чак сам му тада лепо рекла да боље да ћути и ради свој посао... али њега је то додатно распалило... па ми је рекао да би мени било боље да хитно одем код фризера... јер изгледам као вештица... а ја сам се баш претходног дана фарбала... и направила нову фризуру... е, сад... даље се више ничега не сећам... кажу, кад је стигла полиција, лопов је већ био везан за касу... а кажу и прилично изударан... е, сад... ја заиста не мислим да сам некакав суперхерој... али нипошто није смео да ми помиње школу, памет и фризуру... сам је крив...

„Пупак Балкана“

(Општинска библиотека „Слово“, Лапово, 2020)

Фото: Архива аутора

СЛОБОДАН СИМИЋ је рођен 1963. у Ужицу. Пише афоризме, кратке приче, песме, драмске текстове и сценарија. Његови текстови су извођени у позоришту и на телевизији. До сада је објавио десет књига афоризама, девет књига прича и три збирке песама. Књиге су превођене на 12 страних језика. Заступљен је у преко 50 домаћих и страних антологија и зборника. Двоструки је добитник Награде „Радоје Домановић“ Удружења књижевника Србије за књиге прича. Члан је Удружења књижевника Србије, Удружења драмских писаца Србије и председник Београдског афористичарског круга. Живи и ради као психијатар у Београду.

Фото: Архива библиотеке

Фото: Архива библиотеке

РЕЧ ЧИТАОЦА

„Пупак Балкана“ је објављен у оквиру обележавања 25 година од оснивања лаповачке библиотеке. Спој је поштовања и пријатељства између српских писаца и Лаповчана привржених књизи и читању. Све то су у један споменар сакупили библиотекарски. Дивна реализација споја људи који раде у истој тој библиотеци и који овим путем остављају у аманет својим Лаповчанима најоригиналније дело. И људи који су дали огроман допринос својим читаоцима из овог краја, а то су српски писци. Од мене огроман аплауз за њих.

Писци који су дали свој допринос су : Бранислав Јанковић, Влада Арсић, Мирко Демић, Бојан Љубеновић, Иван Златковић, Јелица Грегановић, Бошко Протић, Миљена Дрндар, Татјана Јанковић, Дејан Вукићевић, Славимир Стојановић, Карло Астрахан, Слободан Симић, Саша Симоновић, Стефан Тићми, Милица Вучковић и Горан Стојичић.

Све приче су лепе иако другачије, неке су историјске, неке афористичне, неке са стварним ликовима, а неке фикција...

Док у једној гледате муку министра унутрашњих дела да ли прогласити

Лапово варошицом или не, јер то смета другим местима, тако преиспитујете менталитет нашег народа и сукоб око, чини ми се, свега. Зар је могуће да смо толико крварили како би се вишевековног ропства од Турака ослободили, да се сад трвемо око свега и свачега?

У некој другој причи научићете да се љубави персира. А опет тамо негде поред Мораве пожелете да са Миловановим сином засадите шљиве, исте оне због којих је Милован страдао кад их је узбрао да презалогаји.

Шта мислите ко ће словослагача да именује кад њега не буде било?

А опет у једној причи о Митровом млину кад схватите да ни деда Стојан није у њему смео да ноћи сам, и Вама ће проћи језа. Посебно што је деда Стојан иначе био јак и храбар, могао се борити и са медведом, прешао је Брегалницу и Куманово, прегазио Албанију, али од млина је имао страх.

„Зло је зло, траје и опстаје колико и сам човек. Мења лица и рубине, мења обличја, али му је наум исти - иксана да сатре, крви да му се напије!“

И још много лепих прича је овде, од мене велика препорука.

Јелена Павић Мартиновић

Фото: Архива библиотеке

Емилија Костић

ДАН ЦЕНТРА ЗА КУЛТУРУ

КУЛТУРНА ДЕШАВАЊА

Дан Центра за културу „Стефан Немања“ обележен је 25. јуна 2024. програмом који је почео у 12 часова у малој сали.

Позивнице су упућене на различите адресе, између осталог, челницима Општине, директорима општинских установа, удружењима под окриљем Центра као и ван њега, и ОМШ „Божидар Трудић“.

Фото: Архива ЦК

Програм је отворила в. д. директорка Емилија Костић уз добродошлицу и најаву мини концерта који су извели

Фото: Архива ЦК

ученици и наставници ОМШ „Божидар Трудић“ (Одељење у Лапову). Затим је уручила захвалнице радницима као и удружењима која Установи на свим манифестацијама и догађајима пружају несебичну подршку.

Након поделе диплома, извођачи су се смењивали на подијуму. Завршетак сваке композиције пратио је громогласан аплауз у знак дивљења и подршке.

Након програма, уследила је закуска. Присутни су размењивали утиске, смејали се, шалили се и није мањкало позитивне енергије.

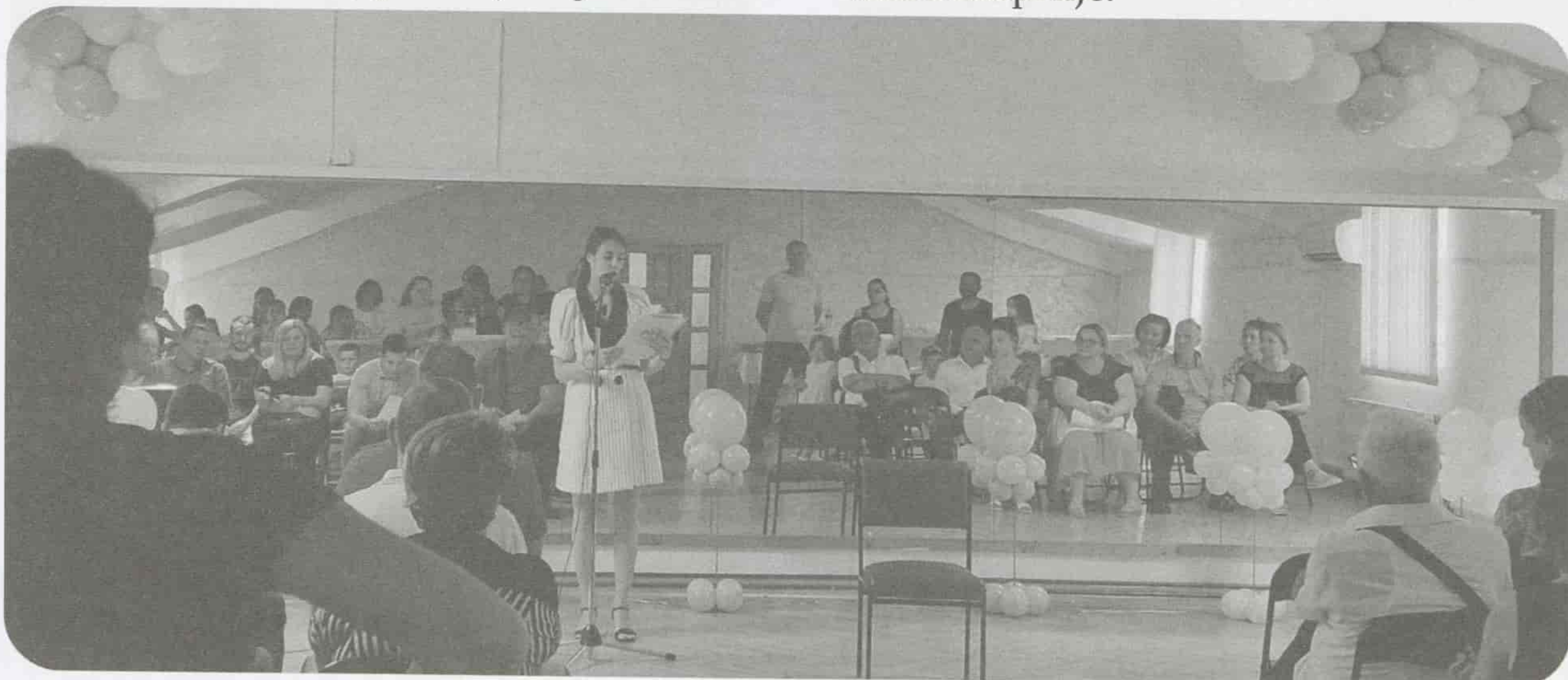

Фото: Архива ЦК

Данијела Вулићевић

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВИ

ОБРАЗОВАЊЕ

У дворишту Средње школе у Лапову 26. априла 2024. године одржан је Јавни час под називом „Да се не заборави“ у организацији Ученичког парламента и чланова секције „Дали сте знали?“, Еколошке секције и ОЈР-а, ученика се смера Кобар/Кувар и наставника ове школе.

Циљ овог јавног часа била је промоција и оживљавање старих заната у Лапову, као и хуманитарни рад.

Фото: Архива Средње школе

Учешће су узели чланови Удружења „Зора“, чланице Удружења „Моравске шаренице“, као и бројне занатлије. У уметничком делу јавног часа учествовали су Хор Средње школе, Михајло Петровић и КУД „Лапово“.

Историчар Марко Станојевић и дипломирани библиотекар Данијела Вулићевић представили су своју књигу „Милосав Лаповац: између књаза и народа (Општинска библиотека „Слово“, Лапово, 2023) којом су допринели познавању прошлости нашег краја.

Фото: Данијела Вулићевић

МЕРЕ ДОДАТНЕ ОБРАЗОВНЕ ПОДРШКЕ

У оквиру пројекта Министарства просвете у сарадњи са УНИЦЕФ-ом уз подршку Делегације Европске уније под називом *Унапређени равноправни приступ и завршавање предуниверзитетског образовања за децу којој је потребна додатна образовна подршка* „Учимо сви заједно“, 5. и 6. јуна 2024. у хотелу „Шумарице“ у Крагујевцу одржана је обука „Асистивна технологија (АТ) и Ресурсни центри (РЦ) као мере додатне образовне подршке“ за чланове Интерресорних комисија из: Крагујевца, Горњег Милановца, Аранђеловца, Раче, Баточине и Лапова. У име лаповачке

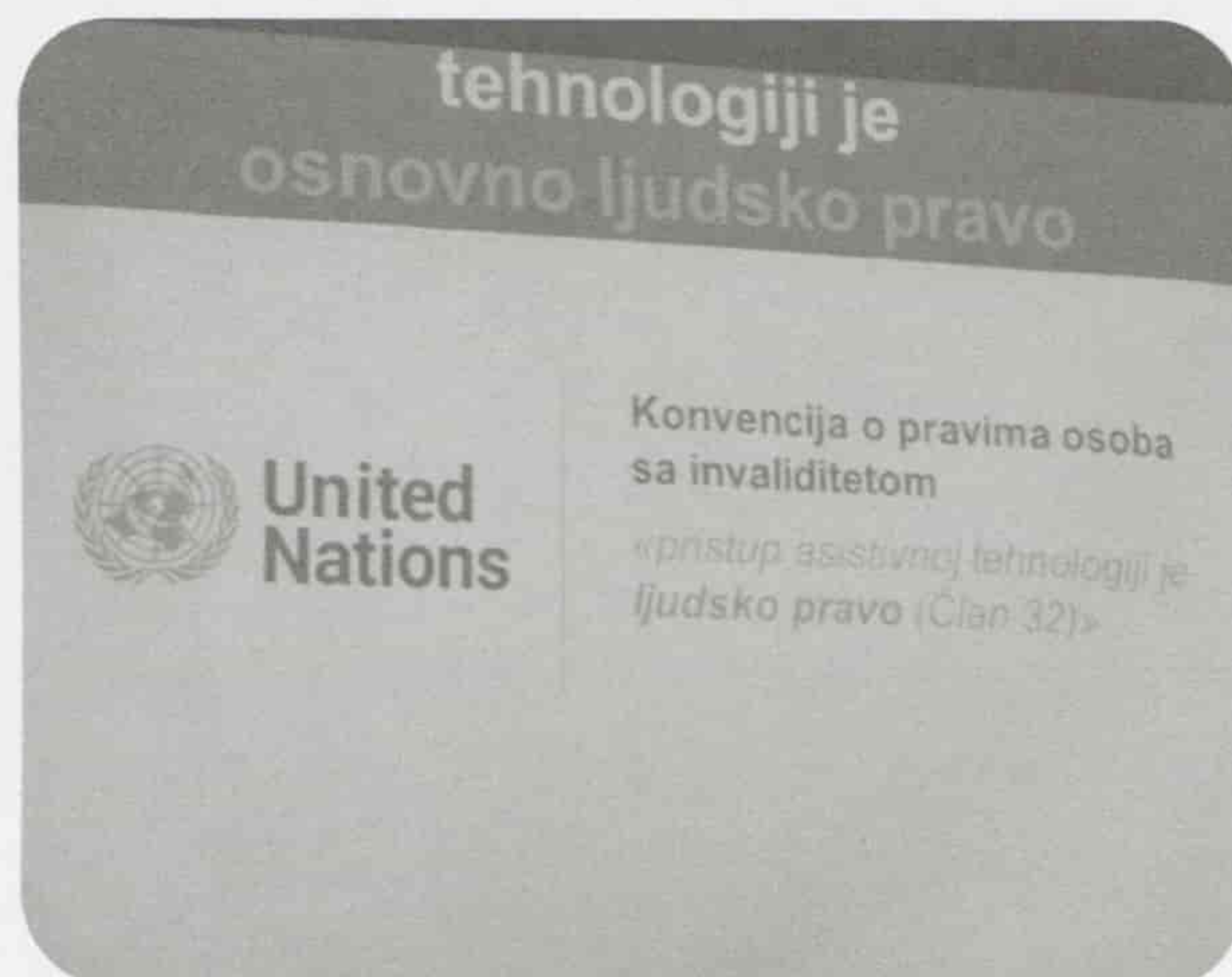

Фото: Данијела Вулићевић

Интересорне комисије, обуци је присуствовала Данијела Вулићевић, дипломирани дефектолог – логопед. Чланови комисија који су похађали ову обуку добили су могућност да у оквиру надлежности ових општинских тела могу да препознају прилику или потребу да предложe асистивне технологије (АТ) за дете/ученика коме је потребна подршка, као одговор на препознате потребе, и/или да користе друге услуге Ресурсних центара (РЦ), као што је, на пример, подршка редовним школама.

Иначе, Ресурсни центри пружају следеће услуге: обезбеђивање помоћи и подршке читавој породици у којем је детету потребна мера додатне образовне подршке; процену, избор и коришћење асистивне технологије; одржавање и трансфер асистивне технологије. У оквиру прве услуге, планирају се активности и прави програм додатне подршке. Затим се прилагођава стратегија учења потребама и могућностима детета. Следећа етапа је прилагођавање дидактичког и наставног материјала, након које се развија и имплементира план транзиције и на крају се прилагођава окружење у којем дете борави. Када је у питању одржавање и трансфер асистивне технологије, најпре се врше процена и избор адекватне

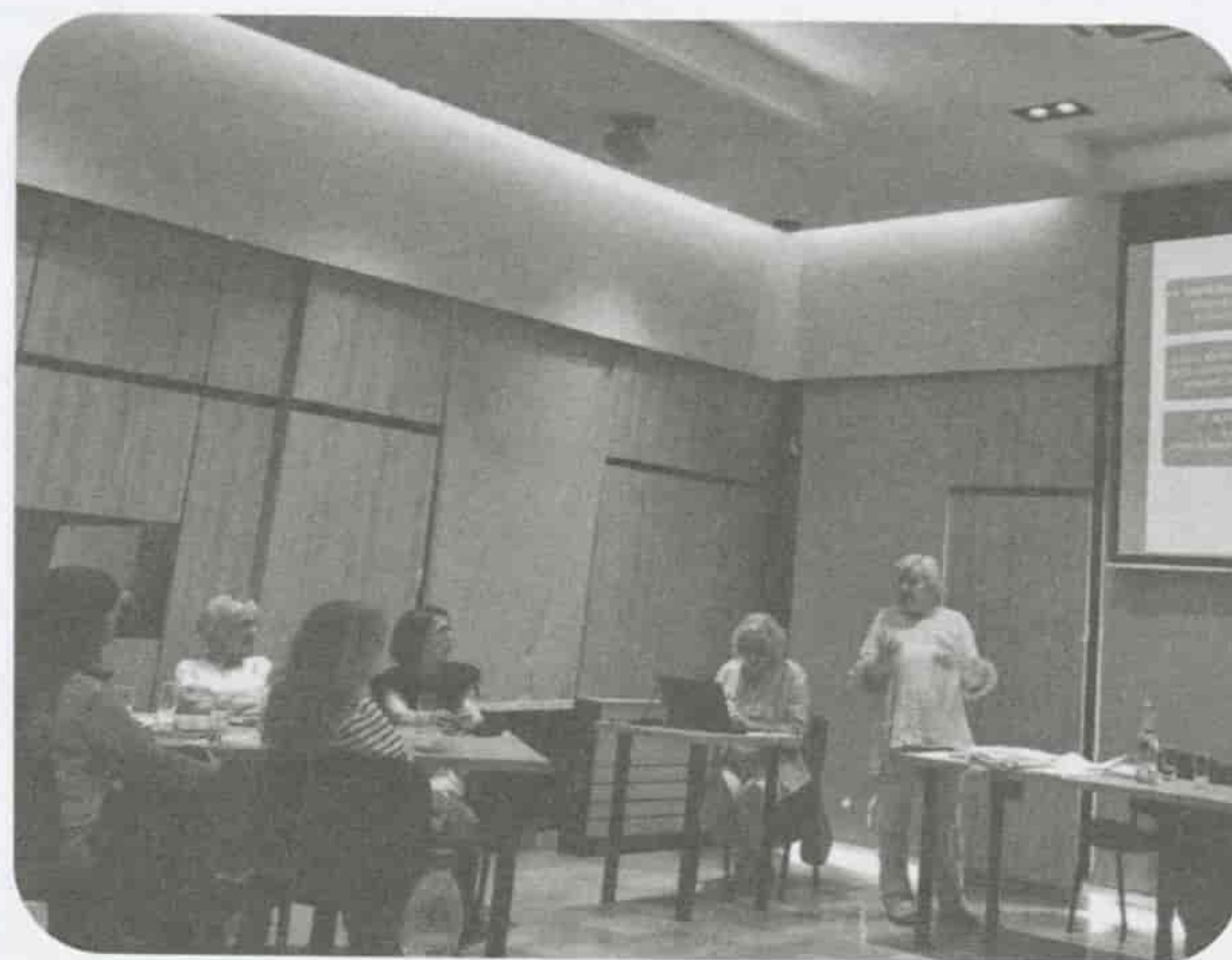

Фото: Данијела Вулићевић

асистивне технологије, па само њено обезбеђивање, а потом и примена. Након тога, асистивна технологија се прослеђује деци, ученицима и одраслима и води се рачуна о њеном одржавању.

Ево листе установа образовања и васпитања са статусом Ресурсног центра: Основна школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Миодраг В. Матић, Ужице; Основна школа „Бранко Пешић“, Београд; Основна школа „6. октобар“, Кикинда; Школа за основно и средње образовање „Мара Мандић“, Панчево; Школа за основно и средње образовање са домом ученика „Милан Петровић“, Нови Сад; Школа за основно и средње образовање са домом ученика „Вук Караџић“, Сомбор; Школа за основно и средње образовање са домом ученика „Бубањ“, Ниш; Школа за ученике оштећеног вида „Вељко Рамадановић“, Београд; Школа за основно и средње образовање „Вукашин Марковић“, Крагујевац; Школа са домом за ученике оштећеног слуха и говора „11. мај“, Јагодина; Школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Радивој Поповић“, Земун; Школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Светомир Бојанин“, Суботица и Школа за образовање ученика са сметњама у развоју „Косовски божур“, Косовска Митровица.

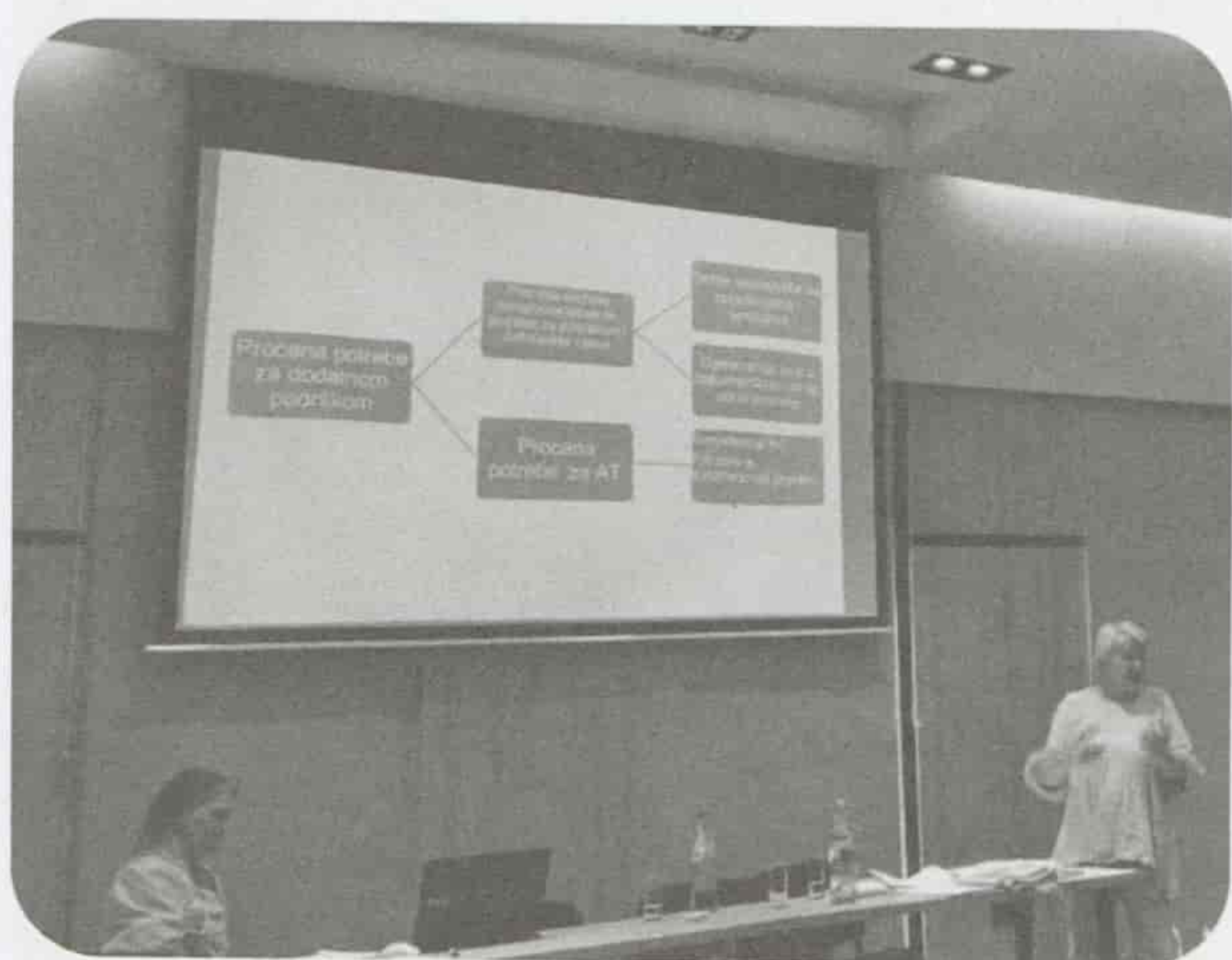

Фото: Данијела Вулићевић

Милица Станковић

ОБУКА У ОБЛАСТИ ЈАВНИХ НАБАВКИ

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

У циљу јачања капацитета наручилаца у јавним набавкама и изградње транспарентног и ефикасног система јавних набавки који ће допринети већој конкурентности и развоју локалне заједнице, НАЛЕД и Општина Лапово су у оквиру пројекта „Јавне набавке и добро управљање за већу конкурентност”, који подржава Шведска агенција за међународни развој (Сида), организовали бесплатну обуку посвећену најновијим променама у систему јавних набавки, 23. априла 2024. године у просторијама Основне школе „Светозар Марковић” у Лапову.

Обука је изазвала велико интересовање, окупивши службенике за послове јавних набавки како са територије општине Лапово, тако и из суседних општина и градова јер је пружила одличну прилику за унапређење вештина и знања у области јавних набавки.

ПРОГРАМ ЕНЕРГЕТСКЕ САНАЦИЈЕ КУЋА И СТАНОВА

Министарка рударства и енергетике Дубравка Ђедовић Хандановић је 16. маја 2024. године у Новом Саду уручила уговоре о суфинансирању дела Програма енергетске санације породичних кућа и станова за грађане који не спадају у социјалну угрожену категорију.

Општина Лапово је и ове године корисник средстава по овом Програму, а уговор је у име Општине Лапово потписао председник Бобан Миличић.

Укупно опредељена средства подстицаја за реализацију Програма у Општини Лапово износе пет милиона динара, а грађани ће моћи да замене столарију, фасаду, изолацију, неефикасне котлове, поставе соларне панеле и колекторе, уз субвенције које иду од педесет до шездесетпет одсто вредности инвестиције.

Фото: Архива Општине Лапово

Теодора Симић

Ученица VII разреда
ОШ „Светозар Марковић”

ЗАГРЉАЈ НА КУЋНОМ ПРАГУ

Велике битке Великог рата

КУЛТУРНА СЕЋАЊА

„Историја рат запише кроз битке, победе и поразе, забележи кључне маневре, ударе и исходе, а ратници једне и друге стране, потону у заборав- као да се без њих све то могло догодити“.

Бошко Протић

О Првом светском рату, осим из уџбеника историје и многобројних књига које постоје у нашој кућној библиотеци, сазнала сам и од деде, маминог тате, чији је деда (отац његове мајке), учествовао још као младић у неким од батака.

Мој пра-прадеда Михајло Томић је био студент који је тек закорачио у живот и замомчио се. Пошто његови родитељи нису били баш имућни, имали су тек толико да не буду гладни и да не иду боси и у ритама, ипак су били поносни када су испратили Михајла на високе школе. Није прошло ни пола године, догодио се атентат Гаврила Принципа на надвојводу Франца Фердинанда 28. јуна 1914. године. Због тога је започела јулска криза, у току које је Аустроугарска издала неприхватљив ултиматум Србији, који је она одбацила. Рат Србији објављен је 28. јула, а Београд је бомбардован већ сутрадан. Овим догађајем започео је Први светски рат. Тако је Србија исцрпљена и још неоправљена после балканских ратова, била принуђена да опет ратује.

Када су кренуле гласине о рату, Михајло је прекинуо школовање и вратио се у Лапово. На наговор својих родитеља, оженио се Јулијаном, девојком која му се свиђала још од детињства, да би имао ко да га чека да се врати из рата, пошто је мобилизација почела. Иако је жетва била

мобилизација почела. Иако је жетва била у пуном јеку, иако су настале тешкоће, захваљујући железничком особљу и патриотском духу, мобилизација војске је текла по плану. Србија је у току балканских ратова 1912. и 1913. године, изгубила 36 000 војника и имала 55 000 рањеника. Главнина снага које би се супротставиле аустроугарској војсци сучиниле Прва, Друга, Трећа армија, Ужичка војска, укупно 180 000 војника, а аустроугарска војска је против Србије смањила број планираних војника са 308 000 на 200 000.

С друге стране, српској војсци је недостајало оружје, Краљевина Србија није могла да производи пушке, а ни да их увезе, а Аустроугарска је поседовала модерне пушке, много митраљеза и веће залихе муниције. Међутим, српски војници су после два балканска рата били искуснији и без обзира што су на регрутацију долазили наоружани вилама и секирама, њихов мотив је био јачи: одбрана од непријатеља.

Тако је и мој пра-прадеда с јаком вољом кренуо у рат тог јутра. Пред полазак су се огласила звона на цркви, као да најављују неку невољу. Сама чињеница да цео мушки род одлази из Лапова, велика је невоља. Михајло је припремио седло, проверио потков коњу, истимарио га је, као да је кроз тимерање хтео да охрабри и њега и себе. Ушао је у кућу и из креденца узео комад свеће и малу икону, привезао их је канапом и ставио у џеп. Позвао је Јулијану у кућу и почео да је саветује шта да ради и како да се понаша како би у здрављу дочекала крај рата. А она млада, уплашена, само га је гледала, неспособна да говори, да заплаче, да га задржи да не оде. Тако се Михајло придружио српској војсци, њеном централном делу у Шумадији. Млад и неискусан за борбу, слушао је савете старијих и искуснијих

сабораца и команде надређених. Пред сваку битку се крстио, љубио икону Свете Петке, проверавао оружје и притезао колан коњу.

Низале су се битке и ратне године: 1914. године Церска битка, Сремска офанзива, Дринска битка, Колубарска... Стратегија српских војсковођа је била добра па су и упркос тешким губицима у људству, из битака излазили као победници. Михајло је у једном окршају остао без коња, па је морао да настави ратовање „у цокулама“. Такође, у Колубарској бици је рањен у ногу. Бол је био толико јак да му се плакало, али је победио понос, стиснуо је зубе и бодрио себе док му је лекар вадио метак и дезинфиковао рану. Да невоља никада не иде сама, доказ је и 1915. година када је српску војску задесила епидемија пегавог тифуса и појава вашки због лоших хигијенских услова.

После пробоја Солунског фронта 15. септембра 1918. године и капитулације Бугарске 29. септембра, Михајло је био са српском војском која је незадрживо напредовала према централној Србији. Дринска дивизија је надирала са обе стране пута Крушевац-Крагујевац. Тако је 26. октобра настављено гоњење непријатеља, ослобођено је Поморавље, све до Лапова, као и Крагујевац. Непријатељски војници су ујутру 27. октобра напустили положаје у Роготу, шуми на тремеђи између Лапова, Баточине и Брзана, а српска војска је наставила да напредује правцем Лапово - Велика Плана и даље левом обалом Велике Мораве. Када су јединице српске војске дошле до Лапова, непријатељски војници су пружали јак отпор топовима и митраљезима, уништили су мост на Лепеници, ложионицу, локомотиве и станичне уређаје. Српски војници, који су наступали из правца Рогота, ушли су у Лапово 27. октобра 1918. године, на

празник Свете Петке и Михајлове крсне славе. Народ је ослободиоце дочекао радосним поклицима, дарујући им цвеће.

На Михајловом кућном прагу седела је трогодишња девојчица која је, видевши га први пут, а за њега је знала само из писама и мајчине приче, потрчала ка њему и бацила му се у загрљај.

Лапово је у Првом светском рату, поднело велике жртве и огромну материјалну штету. Некада густа шума Рогот, била је посечена, железница је уништена, тунели, зграде ложионице и станице порушене, а машине, алати, прибор, па чак и локомотиве однете. Што се тиче људства, многи су остали на бојном пољу.

У Михајловој групи која је кренула из Лапова, било је 84 војника а крај је дочекало 19. Из Лапова је у Првом светском рату, живот изгубило 555 људи. Многи Лаповци су захваљујући својој храбрости постали подофицири и официри, а међу њима је било и одликованих.

Михајло Томић је, мучен ожиљцима и ранама, преминуо пре своје 50 године, не сачекавши да упозна своје унуче, да их држи на крилу и прича о својим ратним подвизима.

Фото: Архива Фотокуће у Лапову

Данијела Вулићевић

ПОЧАСТ ПАЛИМ БОРЦИМА

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ДАТУМА

На Дан победе, 9. маја 2024, у организацији Удружења бораца народно-ослободилачких ратова Лапово, положени су венци крај споменика у нашој општини. Осим представника Удружења, скупу су присуствовали представници локалне самоуправе, установа и предузећа.

Присутнима се обратио Драган Микић, потпредседник УБНОР-а Лапово, осврнувши се на храброст и срчаност ослободилаца Лапова. Сећање на херојство учесника и жртву палих бораца наш је отаџбински задатак.

Марко Станојевић

ОСЛОБОЂЕЊЕ ЛАПОВА У ДРУГОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Почетком октобра совјетски војници су били све ближе Лапову. Јединице 3. украјинског фронта Црвене армије, под командом маршала Толбухина, освојиле су 8. октобра 1944. године Свилајнац, а дан касније и мост на Великој Морави. Истовремено, делови 4. мото-механизованог корпуса, под вођством генерала Владимира Жданова, као и делови 113. стрељачке дивизије, успоставили су мостобран између Марковца и Лапова. Борбе између Немаца и Совјета су трајале целу ноћ, а онда се у зору све смирило.

Освајањем Лапова и Марковца 9. октобра, онемогућено је повлачење немачкој армијској групи „Е“ која се повлачила из

Фото: Архива библиотеке

Грчке, путем Ниш – Београд. Због тога је снагама команде „Милер“, која је бранила источну Србију, наређено да се пребаце на простор око Крагујевца и формирају 34. армијски корпус, чији је задатак био да осигура одступни правац Армији „Е“ у долини Ибра и Западне Мораве.

Лапово су ослободиле јединице 3. украјинског фронта Црвене армије, којима је командовао совјетски маршал Фјодор Толбухин. Мост на Великој Морави код Свилајнца и мостобран између Марковца и Лапова освојила је и прешла совјетска 5. самостална гардијска моторизована сељачка бригада и делови 111. стрељачке дивизије. Њима је командовао капетан Јаков Григорјевич. Избијањем делова 3. украјинског фронта и 14. корпуса НОВ-а на Велику Мораву, завршено је ослобађање источне Србије.

Слобода је трајала само један дан. Мање

немачке јединице, које су се налазиле у Баточини и Лапову, одмах су се повукле ка Крагујевцу, али су се убрзо вратиле, када су добиле информацију да се ради о слабом извиђачким деловима совјетских јединица. Уз много веће снаге запосели су Баточину и падине брда Стражевица.

Истовремено, почели су бомбардовање свилајначког моста, ранжирне станице у Лапову, као и саме варошице у којој се налазио штаб јединица Црвене армије. У том бомбардовању страдало је и цивилно становништво.

Са Мораве, према Стражевици, тукле су совјетске „Каћуше“. Немачка група „Даунер“ је свим својим потчињеним јединицама наредила одступање на линију одбране Рогот – Баточина – Градац – Бадњевац, са тежиштем одбране лево и десно од овог правца.

Два батаљона 5. ударне бригаде НОВЈ појавила су се на линији Какаљевац – Гвоздењак. 12. октобра, око 11 часова поново је почео напад на немачке положаје. Око 14 часова Немци су добили појачање од 400 војника са 6 топова, а у току дана, стигло је још 800 људи из правца Крагујевца.

О томе је известио командат – мајор Новак Перућица, из штаба 5. српске ударне бригаде: „Данас од 11 часова водимо са два батаљона борбу против немачких снага на линији: Гвоздењак-Какаљевац. Борба се наставља, са појачаним једним батаљоном, који је у 17 часова извршио бочни напад на непријатеља од правца Дрењар и Крушар. Јачина непријатеља, до 14 часова била је око 400 Немаца, после неког времена, непријатељ је добио појачање од око 800 Немаца са 6 топова и много више бацача, који су дошли од правца Крагујевца. Наше јединице успеле су да непријатеља потисну са положаја Какаљевац, док још увек непријатељ

држи Гвоздењак. С обзиром да смо појачали наш фронт још једним батаљоном, очекујемо да ћемо овладати и Гвоздењаком. У досадашњој борби непријатељ је имао око 26 мртвих и око 40 рањених, док смо ми имали 1 мрвог и 4 рањена (један теже). Целу послугу једног немачког топа смо помлатили и када смо требали да топ извучемо, непријатељ је сконцентрисао аутоматска оруђа и тако смо били у не-могућности да га извучемо и до сада је остао на земљи, између наше и непријатељске ватре.“

Јединице НОВЈ успеле су да Немце потисну са положаја Какаљевац, али не и са положаја Гвоздењак у атару Лапова. У извештају 5. српске ударне бригаде видимо да су Немци имали 26 мртвих и око 40 рањених, док су њихови губици, према извештају, били: 1 мртав и 4 рањена борца, од чега је један био теже рањен. Ипак, ове информације треба узети критички и са резервом. Највероватније је да је број страдалих био већи.

Немачка команда Корпуса „Фридрих Вилхелм Милер“ је 13. октобра 1944. године издала наредбу потчињеним јединицама за одбрану Мораве, која је гла-

Фото: Архива библиотеке

сила: „Борбена група Даунер за први мах остаје непосредно под командом корпуса, води борбу с. од линије Крагујевац – Баточина – Медвеђа са задатком да непријатеља избаци из Лапова и да заузме и држи к. 214 и к. 216. Група ће се довођењем нових снага појачати, а крило ће се, вероватно продужити ка западу. Група мора спречити непријатеља да са линије Марковац – Топола продре на ј. у дубину бока армијског корпуса. Командно место Баточина.“

Немачка група „Фишер“ била је потчињена 14. СС-пуку, заједно са групом „Грот“. Налазила се на линији Крагујевац – Баточина – Медвеђа, а командно место је било у Јагодини. Команда Корпуса „Милер“ инсистирала је да се линија према Морави брани по сваку цену, како би значајна железничка линија, ка југу, била што дуже у функцији.

Изградња моста преко Велике Мораве, за пребацивање тешких тенкова и друге ратне технике, завршена је 13. октобра. Немци су дан касније били принуђени да

поново одступе ка Крагујевцу. Тада је коначно стигла слобода у Лапово након три године окупације.

Одмах по завршетку борби за ослобођење Лапова, приступило се сахрани погинулих совјетских војника. Колику су жртву поднели војници совјетске Црвене армије, говори и податак да је у Лапову било сахрањено 29 бораца. Решењем Секретаријата за социјалну политику и комунална питања Савезног извршног већа, 20. септембра 1961. године формирана је комисија за подизање костурнице и уређења гробља бораца Црвене армије у Светозареву (Јагодина). Током четири месеца вршена је ексхумација посмртних остатака црвеноармејаца, палих у борбама октобра и новембра 1944. године. У 222 велика и 56 малих лимених сандука прикупљени су посмртни остаци 1171 припадника Црвене армије, палих у борбама за ослобођење Србије 1944. године. Спомен-костурница свечано је откривена 15. јула 1962. године, а у њој данас почивају и совјетски војници погинули за ослобођење Лапова.

Фото: Архива библиотеке

ИНИЦИЈАТИВА ЗА ПОДИЗАЊЕ СПОМЕНИКА ПАТРИЈАРХУ ДИМИТРИЈУ

ЗНАМЕНИТИ ЛАПОВЦИ

Врло суретка места у Србији у којима је у младости службовао као парох будући српски Патријарх. У Врњачкој Бањи је, на пример, неколико година свештеник био Хранислав Ђорић који је неколико деценија касније и то 1958. године изабран за поглавара СПЦ. Лапово је такође имало част да у њему, као капелан свом тасту проти Луки Радовановићу служи од 1870. до 1873. године будући први српски патријарх после уједињења Срба, Хрвата и Словенаца. У част тога су својевремено општинске власти назвале по њему улицу која иде од Железничке станице Лапово варош и наставља се све до новог пута за Рачу крагујевачку.

Патријарх Димитрије је рођен 1846. у кући абације Стојана и његове жене Миросаве. Његова мајка је умрла у 36 години напорно радећи за свог сина и његово школовање. Наиме, тада се ретко које дете школовало, нарочито из сиромашнијих породица у коју је спадала и његова. За Димитрија је забележено у тадашњој пожаревачкој полугимназији да је био најбољи и најсиромашнији ђак у својој генерацији. По завршетку школовања постаје учитељ у Ратковићу и Брзану, а затим после женидбе са свештеничком ћерком Јелицом и пароху Лапову. Међутим, његову породичну срећу је прекинула прерана смрт супруге после само три године брака и он одлази за

Београд поставши прво професор Богословије, а касније и епископ нишки. Наиме, тадашњи Митрополит српски Михаило Јовановић је имао сукоб са краљем Миланом те је под оптужбама био разрешен своје дужности. Тада се под новим митрополитом Теодосијем Мраовићем прави ткзв. неканонска јерархија у оквиру које се нашао и будући српски патријарх Димитрије. Међутим, када се митрополит Михаило вратио на свој положај, Димитрије је морао да одступи те је до свог повратка на епископску катедру студирао у Француској књижевност, философију и пољопривредне науке. Још као парох у Лапову он се истакао, заједно са својим тастом протом Луком, у сточарству те су заједно и освајали награде на тадашњим такмичењима. Касније је као епископ препоручивао свештенству да се бави пољопривредом. У народу је био познат као „поп Мита“. За њега је интересантно да се залагао за формирање свештеничког удружења у надлежним му епархијама што је логично ако се има у виду да је он пре него што се завладичио био парохијски свештеник. Такође је записано да се најмање залагао да постане владика 1884. од све тројице кандидата, али ето, баш је он био изабран. У свом извештају Светом архијерејском сабору тих година пише да су се верници надметали ко ће више да помогне при градњи и обнови храмова. После смрти митрополита Михајла постао је прво државни саветник, а затим је изабран за епископа шабачког. Тада је митрополит српски био Инокентије Па-

вловић. После његове смрти 1905. године Димитрије постаје нови митрополит, а 1920. године и српски патријарх. Као митрополит је иницирао градњу садашњег храма Свете Параскеве који је изграђен на месту где је претходно била црква - брвнара.

Занимљиво је за њега да је у Првом светском рату, упркос вољи владе која је хтела да остане са народом у Србији, прошао албанску голготу и повукао се на Крф. Са краљем и напаћеним народом делио је све недаће које је са собом носио овај трагичан пут.

Много је урађено у периоду од 1920. до 1930. године када је он био српски патријарх. Обновљена је Браничевска епархија и формиране су три нове епархије, изабрано је 16 нових архијереја. Свих десет година је рађено на јединственом Уставу СПЦ који је после његове смрти и проглашен. Занимљива је чињеница да је издао *Хиландарски типик* Светога Саве који се и данас у науци сматра најбољим, али га Свети архијерејски сабор није признао јер је издат без знања овог високог црквеног тела. Покренуо је

часопис „Богословље“ за студенте Богословског факултета у Београду и основао је фонд за изнемогле свештенике и њихову сирочад. Умро је 6. априла 1930. године у Београду и сахрањен у Манастиру Раковица где је касније сахрањен и у народу омиљени патријарх Павле.

Част је за Лапово што је једна овако знаменита личност службовала овде, а још би већа била част да у нашој лепој вароши имамо бисту посвећену њему. То не би био изолован случај јер су се на пример Сокобањци на сличан начин одужили горепоменутом митрополиту Михајлу који је родом из тог градића. У Београду и Младеновцу имамо споменике посвећене патријарху Павлу, оба су постављена испред храмова. Разговарао сам са градским челницима око ове идеје и они су били заинтересовани да се иста једног дана оствари. Председник општине Бобан Миличић је о истој разговарао са епископом шумадијским Г. Јованом и он је начелно подржао идеју.

За сада је ово једна племенита идеја, али се надам као свештеник да ће једног дана бити и остварена.

Фото: Архива нашег листа

Општина Лапово се представила у емисији
„Прело у нашем сокаку” на Телевизији Хепи
14. маја 2024.

Директорка Општинске библиотеке „Слово”
Данијела Вулићевић је говорила о издавачкој делатности,
између осталог, и о нашем листу.

Фото: Архива Општине Лапово

Слово о Лапову: лист за библиотекарство, књижевност, културу и завичајност,
година IV, број 15, јун 2024.

ISSN 2738-1056

UDC 02+82

Излази 4 пута годишње;

Издавач: Општинска библиотека „Слово”, Његошева ба, Лапово;

За издавача: Данијела Вулићевић

Телефон: 034 6852198;

E-mail: biblioteka-slovo@hotmail.com

Уредник: Данијела Вулићевић;

Помоћник уредника: Стеван Стефановић; Редакција: Марко Станојевић, Јовица Николић,

Милица Станковић, Горан Живковић, Владимир Којанић, Зоран Станојевић,

Дејан Петровић, Кристина Миладиновић, Надица Милетић и Зоран Солунац;

Коректура: Данијела Вулићевић и Сања Станисављевић;

Дизајн корице: Ивана Илић

Фотографија на корици: Зоран Станојевић;

Техничка припрема: Дизајн студио KONNEKT

Штампа: Колор Прес, Лапово;

Тираж: 200 примерака

СРБИЈА

Кап и кап
даљине бескрајне
Небо стрњиште изнад гора
Србија рана у недрима
навек век

Капљу капи

Реч пуни јаруге и манастире:
крчаг вина у невременима
ноћ наноћ

Капљу капи
сузе љуте капљу

Прабол је у рађању
Србија у сеобама и бунама
не постоји време у молитвама
ватром се стиже до сновиђења

Србија
осмех у девојачким косама
Иза: гомила црних канија
Испред: „На плавом своду Звезда“

Драган Обрадовић

ОПШТИНСКА
БИБЛИОТЕКА
-СЛОВО-